

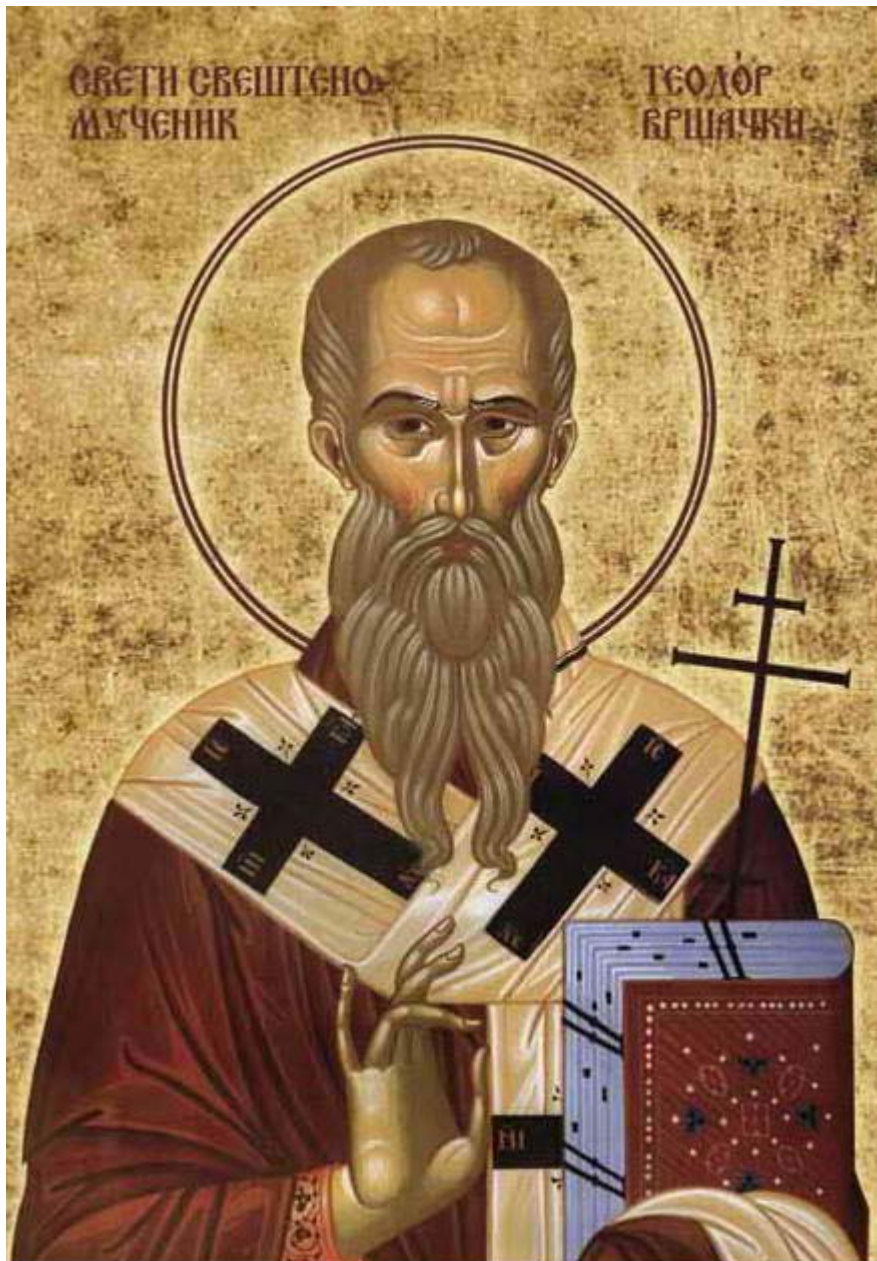
МЕСЕЦА МАЈА

У 16. ДАН.

**СЛУЖБА И ЖИТИЈЕ
СВ. СВЕШТ. МУЧ.
ТЕОДОРА (НЕСТОРОВИЋА),
ЕП. ВРШАЧКОГА.**

МЕСЕЦА МАЈА У 16. ДАН.

**СПОМЕН СВЕТОГА СВЕШТЕНОМУЧЕНИКА
ТЕОДОРА (НЕСТОРОВИТА), ЕПИСКОПА ВРШАЧКОГА.*¹**

НА МАЛОМ ВЕЧЕРЊУ.

На „Господе, завапих ...“, стихире на 4, глас 1.

Подобан: Небеских чинова ...

Исповедниче и мучениче храбри, * архијереју Божиј, свети Теодоре, * молитвама твојим укрепи све који целим својим бићем * у спасоносним страдањима Христовим * са љубављу саучествују. **[Двапут].**

Земна Црква увек је на крсту, * и њој су својствена спасоносна страдања, * свештеномученик Теодор учаше чеда своја, * и животом својим потврди ову беседу, * и свако слово запечати крвљу својом.

Не стидимо се свете вере наше, * и пред људима исповедајмо Христа, * а крст наш носимо достојанствено, * не плашећи се никаквих страдања * за свето име Његово. **Слава ... глас 4. Самогласно:**

Црква Православна тебе слави, * угодниче Христов, свети свештеномучениче Теодоре, * и усрдно ти приноси молитве за све потребите и невољне, * за све који крова над главом немају, * за све који од непријатеља праве вере страдају, * и за све који једино од Бога утеху очекују. **И сада ... Празника.*²**

Стихире на стиховње, глас 2.

Подобан: ДOME Евфратов ...

Чедољубиви отац ти беше стаду својем, * и духовни вођа у свим невољама, * свети Теодоре, учитељу мудри * у борбама против видљивих и невидљивих непријатеља.

Стих: Часна је пред Господом * смрт преподобних његових.*³

¹* текст бденијске службе свештеномуч. Теодору, еп. Вршачком, доносимо према радној верзији новог издања „Србљака“. Предходно објављено у издању: „Служба Светом свештеномученику Теодору, епископу Вршачком“, уредио монах Теодор, издање: Епархијски управни одбор епархије Банатске, Вршац 1998. године, библиотека: „Преподобни Рафаило Банатски“, књ. 18, посебна издања). Одавде преузимамо и житије, нажалост без фуснота, којих нема у доступном нам електронском издању.

²* са првог сједал(е)на на јутрењу.

Очинском бригом душе видаше, * љубављу огњеном их васкрсаваше, * и храброст духовну им уливаше, свети Теодоре, * благодаривани пастиру Цркве Христове.

Стих: Чиме ћу узвратити Господу * за све чиме ме је даривао?*⁴

Душе наше од овог света нису, * за небо су створене – да у љубави вечној обитавају, * и њоме да буду испуњене, * свети Теодор говораше.

Слава ... глас 4. Самогласно:

На брегу вршачком цркву теби диже побожни народ, * жељан благослова твога, * и са неба разрешења грехова вољних и невољних; * а ти свети Теодоре, архијереју пречасни, * не престај Богу вапити за покајање и спасење православних.

И сада ... Празника.*⁵

Тропар, глас 8:*⁶

Свети свештеночениче Теодоре, * граду Вршцу Богом дарован јеси, * и у њему на превару убијен [био] јеси; * ти кога Турци целог живог одераше, * за свето Православље, * помози свима нама, * који прибегавамо усрдно * твојим заступничким молитвама.

Слава ... и сада ... Празника.

НА ВЕЛИКОМ ВЕЧЕРЊУ.

[Певамо:] Блажен (је) човек ..., први антифон.

На „Господе, завапих ...“, стихире на 8:
празника 3, и светога 5, глас 6, самогласно:

Архијерејски дани твоји беху у бурна времена, * када најсветија Слобода беше угушена, * од дивљих налета Агарјана, који Сунце Правде не знају, * и другачији значај овом животу придају, * дајући слободу себи да народе друге поробљују, * и да своју криву веру другима преварама намећу.

Састрадално срце твоје није више могло гледати злопаћење стада Христова, * које као јагањце на заклање вођаху, * и сетивши се речи Еванђеља * да веће љубави од ове нема, да ко душу своју за

³* Пс. 115,6.

⁴* Пс. 115,3.

⁵* са другог сједал(е)на на јутрењу.

⁶* тропар смо мало осмислили и граматички дотерали.

ближње своје положи, * узе и ти крст на раме своје, и одговорност велику, * покренувши буну да се народ ослободи * од робовања кривоверницима, * и зато пострада, заливши крст крвљу својом.

Као што у сваком житу кукоља има, * тако и у Вршцу се нађе издајник неки, среброљубљем помрачен; * и на превару те у град домами да те Турцима преда; * а ти имајући срце чисто, као јагње незлобиво, * ништа не сумњаше, и у чељустима вуцима допаде, * који те целога растргоше – одравши сву кожу твоју.

Рода хришћанског непријатељ, нове муке за тебе измисли, * велики страдалниче Христов Теодоре. * И у вољеном граду твоме, у којем годинама столоваше, * и ревносно веру православну брањаше, * мучитељ своју мржњу искаливши сурово те понизи, * и на чудну смрт осуди, одравши кожу твоју од главе до пете, * нигде је не распоривши.

Дару Божјем истоимени, * свети свештенотучениче Теодоре, * храброст и правдољубивост беху главне одлике твоје, * и очинска брига за поверено ти стадо словесних оваца Христових, * и љубав састрадална, и вера дубока. **Слава ... глас 4. Самогласно:**

Похвала архијереја, красота Цркве Божје, * нова звезда над вршачким брегом, * која душе наше светлошћу Божјом обасјава, * у ноћи таме и времена смутна, са неба светли као сјајна утеха. * Премили покров граду Вршцу и свим православнима, * то је свети Теодор свештенотученик, Вршчанима заштита.

И сада ... Празника.

Читање из Пророштва Исаијина:

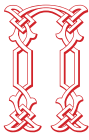
Ово говори Господ: нека се окупе сви народи и саберу њихови владари. Ко ће то објавити или ко ће нас обавестити о оном што је било од почетка? Нека доведу своје сведоке и оправдају се; нека кажу шта је истина. Ви сте Ми сведоци, и Ја сведочим, говори Господ Бог, и слуга Мој кога изабрах, да бисте знали и поверовали и увидели да сам то Ја. Пре Мене није било другог Бога нити ће бити после Мене. Ја сам Бог и сем Мене нема Спаситеља. Ја сам наговестио, спасао и укорео, и међу вама не беше туђинца. Ви сте Ми сведоци и Ја сведочим, говори Господ Бог.

Ја постојим од вечности, и нико не може да избавља из Моје руке. Кад Ја нешто учиним, ко може изменити. Овако говори Господ Бог који нас избавља, Светац Израилев.

Читање из Премудрости Соломонових:

 уше праведника су у Божијој руци, и никаква мука их не дотиче. Очима безумника чини се да су они умрли, а њихов одлазак се сматра као несрећа, и што одлазе од нас као пропаст. Међутим, они су у миру. Ако су у очима људи били кажњени, нада им је пуна бесмртности. За мало испаштања задобили су велика добра, јер их је Бог искушао и нашао да су Њега достојни. Искушао их је као злато у топионику, и примио их као жртву која се спаљује. Зато ће они засијати у време када их посети, па ће се растрчати као искре по стрњици. Судиће племенима и владаће народима, а Господ ће владати над њима довека. Они који се уздају у Њега схватиће шта је истина, и они који су верни биће у љубави с Њим. Јер Његови изабраници стичу љубав и милост.

Читање из Премудрости Соломонових:

 раведници вечно живе, и у Господу је њихова награда. Свевишњи се брине за њих. Зато ће из руке Господње примити краљевску круну славе и венац лепоте; десницом Својом ће их заклањати и мишицом Својом заштити. Латиће се Своје ревности као оружја и наоружаће све створење, да се одбрани од непријатеља. Праведност ће обући као оклоп, а као шлем ставиће нелицемеран суд, као штит узеће непобедиву светост, а као мач наоштриће жесток гнев, и сав свет ће поћи с Њим у бој против безумника. Полетеће добро уперене стреле: муње из облака погађаће циљ као из натегнутог лука. Убојно оруђе избациваће зрна града срџбом набијена. Морска вода бесниће на њих, а реке ће их потапати без милости. Дах свемоћи успротивиће им се, и као вихор ће их продувати. Безакоње ће опустошити сву земљу, и несрећа ће испревртати владалачке престоле. Чујте, дакле, владари, и уразумите се. Поучите се судије далеких земаља. Послушајте ви који владате мноштвима и хвалите се силом својих народа. Господ вам је дао моћ и владавина је од Свевишњега, који ће испитивати ваша дела и истраживати шта смерате.

На литији: стихира храма, и светога, глас 1:

Православље свето побеђено бити не може, * јер у њему сила Васкрсења обитава * победиоца смрти, Христа Бога нашега, * – овако храбраше паству своју свети Теодор.

Заштита наша ће бити светлост Божанска, * а копље и штит – умилење, * и јунаштво наше – вера крепка, * смирено учаше стадо своје свети Теодор. **Слава ... глас 5:**

Крепки страдалниче за веру православну, * исповедниче, мучениче свештени, Теодоре вршачки, * почуј и сад смерне молитве наше, * које ти од свег срца приносимо, благослов од тебе иштући: * опрости грехе вољне и невољне стаду своме некадашњем и садашњем, * и укрепи га благодаћу својом, и избави од сваке опасности, * одагнај мрак неверја и кривоверја, * и обасјај све познањем истине. **И сада ... Богородичан, глас 1:**

Пред иконом твојом многи су се исповедали, * прве поуке о вери и побожном животу добијали, * топле сузе покајања лили, * и укрепљени твојом помоћи одлазили, * радујући се увек поновном сусрету са тобом, свемилостива Владичице. * Мајко Божија преслатка, * сузо радоснице земнима, * утехо и прибежиште, * покрове наш неразрушиви, * тихо пристаниште у бурама, * заштити нас твојим смиреним молитвама.

На стиховње стихире, глас 2.

Подобан: ДOME Евфратов ...

Невоље, беде и туге вољеног народа * бол задаваху чедољубивом срцу твоме, * Теодоре свештеномучениче, * и ти од срца Господу вапијаше.

Стих: Свештеници Твоји, Господе, обућиће се у правду; * и преподобни Твоји, зарадоваће се.*⁷

Пријатеља православни немају, осим на небу, * у Христа Господа све је уздање њихово; * и на небесима њихово је живљење, * одакле и помоћ једино очекују.

Стих: Уста праведника уче се премудрости, * и језик његов исказује суд.*⁸

⁷ Пс.131,9.

Као некада, тако и сада, после четири стотине година, * издадоше народ наш сви лажни пријатељи, * и оставише га да се сам бори * против разјарених непријатеља Православља.

Слава ... глас 6. Самогласно:

Гвети свештеномучениче Христов, Теодоре многотрадални, * за крст часни и слободу златну, и за добро исповедање вере, * храброшћу твојом укрепи и нас, суграђане твоје и све људе православне, * да сву наду своју на Христа положимо, * и Царство небеско једино иштемо, презирући земну сујету.

И сада ... Празника.

На благосиљању хлебава: тропар, глас 8:

Гвети свештеномучениче Теодоре, * граду Вршцу Богом дарован јеси, * и у њему на превару убијен [био] јеси, * ти кога Турци целог живог одераше, * за свето Православље, * помози свима нама, * који прибегавамо усрдно * твојим заступничким молитвама. [Двапут.]

И Богородице Дјево ... [Једанпут.]

НА ЈУТРСЊУ.

На Бог (је) Господ ... тропар празника, двапут.

Слава ... тропар св. Теодора, [глас 8:

Свети свештеномучениче Теодоре ...]

И сада ... Празника.

По првом стихословљу: сједален светог Теодора, глас 4:

Храброст духовну задоби чистотом живота свога, * Божјем дару Христоимени, свети свештеномучениче Теодоре, * и мучеништво прими за Христа, * обогривши плочнике Вршца крвљу својом невином.

Слава ... и сада ... Празника.

По другом стихословљу: сједален светог Теодора, глас 1:

Од утробе матере своје беше посвећен Богу, * кога свим срцем љубљаше, * и коме непрестано вапијаше: * очисти ме, грешног, и помилуј ме!

Слава ... и сада ... Празника.

После Полијелеја: Величаније:

Величамо те, * свети свештеномучениче Теодоре, * и поштујемо
Свети спомен твој, * јер ти се молиш за нас * Христу Богу
 нашем.

Изабани псалом:

Почујте ово сви народи, обратите пажњу сви који живите у
 васељени.*⁹ **У**ста моја ће (из)говорити премудрост, а разум
 поуке срца мог.*¹⁰ **П**риђите, чеда моја, послушајте мене, страху
 Господњем ћу вас научити.*¹¹ **О**бјавио сам правду у цркви великој,*¹²
 саопштио сам истину Твоју и спасење.*¹³ **Р**ећи ћу име Твоје браћи
 својој, величаћу Те усред цркве.*¹⁴ **Д**а чујем глас похвале Твоје, и да
 искажем сва чуд(ес)а Твоја.*¹⁵ **Г**осподе, заволах лепоту дома Твојега,
 и место насеља славе Твоје.*¹⁶ **О**мрзну ми храм злонамерних, и са
 безбожницима нећу сести.*¹⁷ **Ј**ер сам сачувао путеве Господње, и
 нисам похулио на Бога свога.*¹⁸ **У**ста праведника се поучавају
 премудрости, и језик његов произноси суд.*¹⁹ **П**равда његова остаје
 заувек.*²⁰ **С**вештеници Твоји ће се обући у правду, и преподобни
 Твоји ће се зарадовати.*²¹ **Б**лажени су они који живе у дому Твоме,
 они ће Те прослављати кроз све векове.*²² **С**лава ... **и** сада ...

Алидуја, алидуја, алидуја; слава Т(еб)и, Боже. [Трипут.]

После Полијелеја: сједалец, глас 1:

Молитвама Теодора свештеномученика, * укрепи, Господе, све
 који носе крст свој без роптања, * а све страшљиве и
 маловерне охрабри светим примером његовим.

⁹* Пс. 48,2.

¹⁰* Пс. 48,4.

¹¹* Пс. 33,12.

¹²* Пс. 39,10а.

¹³* Пс. 39,11б.

¹⁴* Пс. 21,23.

¹⁵* Пс. 25,7.

¹⁶* Пс. 25,8.

¹⁷* Пс. 25,5.

¹⁸* Пс. 17,22.

¹⁹* Пс.36,30.

²⁰* Пс. 108,36.

²¹* Пс. 131,9.

²²* Пс. 83,5.

Слава ... и сада ... [Богородичан,] глас исти:

Благослови, Пречиста, све који исповедају Сина твога, Христа, *
и животе своје полагају за добро својих ближњих, * љубави
ради Божје, да би наследили Царство небеско.

Степена, 1. антифон 4. гласа.

Прокимен, глас 4:

Веселе се преподобни у слави, * и радују се на постељама
својим.*²³

Стих: Појте Господу песму нову, * похвалу Његову у Цркви
преподобних.*²⁴

Затим: Све што дише да хвали Господа.*²⁵

Еванђеље по Луки, зач. 67.*²⁶

Рече Господ: [32] Не бој се, мало стадо, јер би воља Оца вашег да
вам даде Царство. [33] Продајте што имате и дајте милостињу;
начините себи кесе које неће овештати, ризницу на небесима која се
неће испразнити, гдје се лопов не приближава, нити мољац квари.
[34] Јер гдје је благо ваше, ондје ће бити и срце ваше. [35] Нека буду
бедра ваша опасана и свјетилке запаљене. [36] А ви слични људима
који чекају господара својега, када ће се вратити са свадбе да му, чим
дође и куцне, одмах отворе. [37] Благо слугама оним које господар
дошавши нађе будне. Заиста вам кажем да ће се опасати, и
посадиће их, и приступиће те ће им служити. [38] И ако дође у другу
стражу, и у трећу стражу дође, и нађе их тако, благо слугама оним.
[39] Али ово знајте: кад би знао домаћин у који ће час доћи лопов,
бдио би, и не би пустио да му поткопају кућу. [40] И ви, дакле, будите
спремни; јер у који час не мислите, доћи ће Син Човјечији.

После педесетог псалма: стихира, глас 6:

Многомилостиви Господе, * опрости грехе вољне и невољне
предака наших, * који се огрешише о Светог Теодора,
угодника изабраног Твога, * и на превару од Турака одраног.

^{23*} Пс. 149,5.

^{24*} Пс. 149,1.

^{25*} Пс. 150,6.

^{26*} Лк. 12, 32-40 (зач. 67).

Канон празника, на 6; и светог Теодора, на 8, коме је акростих:

Теодору Вршачком песму појмо.*²⁷

Песма 1. Ирмос:

Прешавши воду као копно, * и побегавши од египатског зла, *
Израиљац клицаше: Избавитељу * и Богу нашему појмо!

Теодоре свети, * благодат са неба нам измоли, * да би могли
достојно хвалити, * на земљи твоје светлолико славље.

Бванђелску мисао имао си, свети, * када си предстао на суд
безбожних судија, * а ниси се уплашио од претњи мучења, *
него си ускликнуо и рекао: * Господа Христа се не одричем, * а ви
чините све што вам је по вољи.

Оче свети и Богоносни Теодоре, * прими молитве наше, које ти у
покајању приносимо, * опроштај иштући за све грехе – предака и
наше, * којима се о тебе, вољно или невољно, огрешисмо. **Богородичан:**

Владичице ми те пречасно * и заиста као Божје насеље побожно
славимо, * најчистију Марију која је примила * Несместивог и
Недостижног.

Катавасија по уставу.

Песма 3. Ирмос:

Небескога свода врхотворче Господе * и Цркве Градитељу, * Ти ме
утврди у љубави Твојој, * жеља Крају и верних Тврђаво, * једини
Човекољубче!

Дишући Божјом ревношћу, * обукао си се у силу Духа,
Апреблажени Теодоре, * духовно си победио све оне који
устадоше на Христа. * Имао си Христа за темељ од чврстог камена, *
и био си украшен сјајним добродетељима. **[Двапут.]**

Освештан славом мучеништва свеблажени, * предао си се
љубљеном Господу, * и у заједници с Њиме обожио си се,
богољубљени. **Богородичан:**

Радујући се сусрету са Христом, Пречиста Богородице, * ми
земаљски заиста се узносимо од земље ка небу, * и анђелским
хоровима се придружујемо. **Катавасија.**

^{27*} није доследно спроведен кроз сва прва слова тропара овог Канона.

Кондак и икос празника.

Сједален светога, глас 5:

Пре и после тебе многи славни оци, свети Теодоре, * на вршачком трону сеђаху, * и паству своју богонадахнуто учаху, * али тебе више свих Христос прослави – мучеништвом твојим.

Слава ... и сада ... [Богородичан,] глас исти:

Дјево, Богородице, усрдна Заступнице, пред престолом Свевишњега, * помилуј љубављу својом уснуле душе предака наших, * и посредуј, Пречиста, за спасење.

Песма 4. Ирмос:

Чух, Господе, промисла Твојега тајанство, * разумех дела Твоја, * и прославих Твоје Божанство.

Усрдно си се молио Христу Господу, једином Човекољубцу, * који те прими као божанску жртву, * зато се сада веселиш са анђелима, славни мучениче Теодоре.

Венац мучеништва зажеleo си, блажени Теодоре, * и стога си мирно на суд ишао, усрдно се молећи Господу, * и будући распламсан Христовом љубављу постао си сажитељ ангел̄а.

Разумно си се подвизавао, просвећен Тројичном светлошћу, * и уверио си Агарјане да поштујеш истинитог Бога, * и оснажен Христовом силом, од свих силнији показао си се. **Богородичан:**

Штитећи нас од опасности, рођеним од тебе Христом Господом, * покидала си свезе пакла, Богоневесто. * Растргни и окове грехова наших, * и испуни све радошћу. **Катавасија.**

Песма 5. Ирмос:

Просвети нас заповестима Твојим, Господе, * и мишицом Твојом узвишеном, * подај нам мир Твој, Човекољупче.

За штит си имао светлост Еванђеља, * просвећен светлосарном лучом његовом, * ниси се поколебао пред таласима мучења и смртном претњом, * мучениче Христов Теодоре. * Тиме си се удостојио неисказане божанске славе.

Анђелском добротом и непоколебивом ватреном вером *
 Аисушио си мутне потоке злочестивих заповести кривоверних
 Турака, * и пошто су ти сву кожу одрали са тела, * ушао си у
 незалазни жртвеник тајни, * будући учитељ неисказаних тајни.

Чудесно идући путем заповести Христових, * и кипећи
 Божанском љубављу, оче Теодоре, * све телесне бол(ест)и и
 мучења са радошћу си претрпео. **Богородичан:**

Рођеног из пречисте утробе твоје * Адама Новог, храниш
 млеком, неподложног смрти; * Он подиже људе оковане
 смрћу. **Катавасија.**

Песма 6. Ирмос:

Излићу молитву ка Господу, и Њему ћу казати туге моје, * јер се
 душа моја испуни зла, * и живот се мој приближи аду, * и молим се
 као Јона: Боже, изведи ме из трулежи!

Како да опевам подвиге твоје свеблажени Теодоре, * јер си
 разумно водио живот свој * и непријатеља си победио; *
 Христа моли да избави људе од срамне смрти.

Оче свети Теодоре, * мучитељу своме проповедао си Еванђеље, *
 и божанска учења јасно си запечатио * мученичком крвљу
 својом.

Мучениче дивни, * учитељу неисказаних тајни, * себе самог
 Богоугодно принео си Њему на благопријатну жртву; * зато
 је жртва твоја славно узнета на небески жртвеник. **Богородичан:**

Црква се моли теби: * нашу сталну мисао ватреног греха, *
 кропљењем твоје милости угаси, Дјево Мати, * и запали
 угашени светилник срдаца наших. **Катавасија.**

Кондак, глас 3:

Теодор свети у мукама се мољаше * да издржи до краја спремљена
 му страдања, * и да Господ прими душу његову, * која више
 боловаше због издаје једноверника, * него од крвавих рана. **Икос:**

Поштујући света страдања твоја, и бол срца, и распеће душе, са
 пумилењем, хвале ти приносимо: **Р**адуј се, добри пастиру стада
 словеснога! Радуј се, неуморни чувару духа православног! Радуј се,

вере праве храбри исповедниче! Радуј се, небеске Србије ревносни поборниче! Радуј се, јер за Христа прими муке! Радуј се, јер једино к Њему уздижеш руке! Радуј се, свештеномучениче Христов Теодоре, славом у Вршцу овенчани!

Песма 7. Ирмос:

Некада у Вавилону младићи, * који беху дошли из Јудеје вером Тројичином * угасише пламен пећи, појући: * Благословен си, Боже отаца наших!

Показао си се, блажени, као Христов борац, * и чврсто си **П**одбацио богохулства исламских мучитеља. * Зато те Христос награди за трпљење, * и припреми ти небески стан, где сада певаш: * Благословен си, Боже отаца наших!

Емануила Господа твога, чијом љубављу си се наслађивао, * **Е**смело си проповедао, а презрео си светску љубав, * и венцем мучења си се украсио, оче. * Зато кличемо: Благословен си, Боже отаца наших!

Носећи смерно јарам Христов на рамену своје * нашао си мир **Н**души својој; * и место тесноће нашао си ширину радовања. * Зато сада у рајској сладости са мученицима кличеш: * Благословен си, Боже отаца наших!

Богородичан:

Буди нам очишћење сагрешења наших, Богородице Дјево, * јер **Б**си храм и свето станиште Логоса, * који нас обасипа сваком милошћу.

Катавасија.

Песма 8. Ирмос:

Цара небескога, кога поју војске анђелске, * хвалите и преузносите у све векове.

Милост ниси тражио од мучитеља, * него си изнад свега на **М**земљи Христа волео. * Њему си следовао, а злочесним Турцима супротставио си се, * и пострадавши за истину завапио си: * Благословите дела Господња Господа!

Умртвио си телесна мудровања, молитвама и постом, * и распаљен **У**ревношћу вере, оче, * принео си се Богу на благопријатну жртву и певајући: * Благословите дела Господња Господа!

Како да опевам подвиге твоје свеблажени Теодоре, * јер си разумно водио живот свој * и непријатеља си победио; * Христа моли да избави људе од срамне смрти. **Богородичан:**

Дјево Пречиста, избавивши се прародитељске клетве, * тобом **А**благослов добисмо; * зато те славимо и величамо * и са љубављу прослављамо. **Катавасија.**

Песма 9. Ирмос:

Спасени тобом, Дјево чиста, * ми те исповедамо као истинску Богородицу, * величајући те са бестелесним хорovima.

Опева(ј)мо подвиге твоје радосно, оче Теодоре, * који си за Христа надприродно претрпео, * и чврстим разумом противио си се злочестивим Турцима. * Зато те песмама славимо.

Јаку веру и ватрену љубав имао си према Господу, * и божанственом добротом си се наслађивао. * Са радошћу си издржао подвиге твога мучења, * ради тога те песмама славимо.

Многоизмишљене муке везан претрпео си, * и ниси указао част злочестивој вери Мухамедовој. * Божанственим огњем храбрости распаљен си био. * Зато те са вером славимо и песмама прослављамо.

Овенчан царским достојанством преблажени оче Теодоре, * моли усрдно Господа, * да избави народ наш и град твој Вршац, * од свих најезди, зала и искушења. **Богородичан:**

Излечи љуте ране душа наших, * и умири болести срца наших, * јер си Очевог Логоса и Премудрост * неисказано родила, Пречиста Дјево. **Катавасија.**

Свјетилан:

Данас Вршац слави, свети Теодоре, * часна страдања твоја, * за **А**крст часни и слободу * и за свето Православље.

Слава ... **и** сада ... **Празника.**

На „Хвалите ...“ стихире [на 6]:
 празника 3; и светог 3, глас 4. Самогласно:

Теодоре свети, усрдне молитве наше почуј, * у ова тешка времена, * када светлости иштемо Божанске * и укрепљења свише, * буди нам путовођа и заштитник, и смело заступништво.

Гве је сачувано у Богу, и ништа случајно није, свети Теодоре, * страдања твоја одавно сјаје пред Богом, * али их ми тек сада прослављамо, * када и сами трпимо сличну невољу.

Болови твоји љути беху, када ти кожу сву одраше, * али ти укрепљен свише, кротко Господу благодараше: * Господе, славим Те, што кожну одећу, * у којој бејаш обучен са мене скидаш, * да душа слободно узлети на небо. **Слава ... глас 4. Самогласно:**

Трулежну одећу Адам доби, * када себе сам изагна из раја * непослушношћу својом и непокајаним грехом, * на друге кривицу пребациваше; * а ти, страдалниче свети, свештеномучениче Теодоре, * послушношћу својом и кротким смирењем, * и саможртвеном љубављу, * са себе скиде кожну одећу, * и обучен би у благодат прву. **И сада ... Празника.**

Велико славословље, тропари и отпуст.

НА ЛИТУРГИЈИ.

Блажена празника, и трећа песма од канона Светог Теодора.

Прокимен, глас 7:

Веселиће се праведник у Господу, * и уздаће се у Њега.*²⁸

Стих: Услиши, Бож,е глас мој, * [када ти се молим].*²⁹

Апостол из Посланице Јеврејима, зач. 311:*³⁰

Браћо, [4,14] имајући Првосвештеника великога, који је прошао небеса, Исуса Сина Божијега, треба да се држимо чврсто вјере коју исповиједамо. [15] Јер немамо првосвештеника који не би могао састрадати немоћима нашим, него Првосвештеника који је у свему кушан као и ми, али без гријеха. [16] Стога приступајмо смјело

^{28*} Пс. 8,11а.

^{29*} Пс. 63,1а.

^{30*} Јевр. 4,14-16; 5,1-10 (зач. 311).

пријестолу благодати, да примимо милост и нађемо благодат за благовремену помоћ. [15,1] Јер сваки првосвештеник који се узима између људи, поставља се за људе на служење Богу, да приноси и дарове и жртве за гријехе, [2] Који може да саосјећа са онима који су у незнању и заблуди; јер је и сам подложен слабостима, [3] И због тога је дужан, како за народ, тако и за самога себе да приноси жртве за гријехе. [4] И нико сам себи не присваја ту част, него призван од Бога, као и Арон. [5] Тако и Христос не даде сам себи славу да буде првосвештеник, него Онај који му рече: Син мој јеси ти, ја те данас родих. [6] Као што и на другом мјесту вели: Ти си Свештеник вавијек по чину Мелхиседекову. [7] Он у дане земаљскога живота својега са силним вапајем и сузама принесе молитве и прозбе Ономе који је могао да га спасе од смрти, и би услишен због побожности своје. [8] Иако бијаше Син, преко страдања научи се послушности, [9] И показавши се савршен, постаде свима који су му послушни узрок спасења вјечнога, [10] Наречен од Бога Првосвештеник по чину Мелхиседекову.

Алилуја, глас 4:

Праведник ће као финикс процветати, * [као кедар, на Ливану, ће се умножити].*³¹

Стих: Посађен(и) у дому Господњем, * [у двор(ов)има Бога нашега процв(ет)аће].*³²

Еванђеље по Луки, зач. 77:*³³

У време оно, [25] иђаше с Исусом мноштво народа, и обазревши се рече им: [26] Ако неко дође мени и не мрзи оца својега, и матер, и жену, и дјецу, и браћу, и сестре, па и живот свој, не може бити мој ученик. [27] И ко не носи крста својега и за мном не иде, не може бити мој ученик. [28] Јер ко од вас, кад хоће да зида кулу, не сједне најприје да прорачуна издатке, да ли може довршити? [29] Да не би, кад постави темељ па не могне довршити, сви који гледају стали му се ругати. [30] Говорећи: Овај човјек поче зидати, па не може да доврши. [31] Или који цар, кад пође у рат да се сукоби са другим

³¹* Пс. 91,13.

³²* Пс. 91,14.

³³* Лк. 14, 25-35 (зач. 77).

царем, не сједне најприје и не посаветује се да ли је моћан срести са десет хиљада онога што иде на њега са двадесет хиљада? [32] Ако ли није, он пошаље изасланство док је онај још далеко и моли за мир. [33] Тако, дакле, сваки од вас који се не одрече свега што има, не може бити мој ученик. [34] Со је добра, али ако и со обљутави, чиме ће се осолити? [35] Није погодна ни за земљу ни за гнојиво, него је проспу напоље. Ко има уши да чује, нека чује!

Причастен:

У спомену вечном биће праведник, [од зл(ог)а гласа неће се уплашити].*³⁴

Храм Св.Свештеномученика Теодора – Вршац.

^{34*} Пс. 111,6 и 7.

ЖИВОТ И ДЕЛА СВЕТОГА СВЕШТЕНОМУЧЕНИКА ТЕОДОРА ЕПИСКОПА ВРШАЧКОГ.

Нета Господњег 7502. од створења света, а 1994. од рођења Господа и Бога и Спаса нашега Исуса Христа, када се управо навршавало четири стотине година од страдања и смрти светог свештеномученика Теодора, епископа Вршачког, настојањем преосвећеног господина Хризостома, садањег епископа Банатског, света Српска православна црква је званично канонизовала, то јест прогласила за светитеља светог свештеномученика Теодора. Тим поводом наложи преосвећени владика Хризостом мени грешном и недостојном да пажљиво проучим усмена предања и малобројне постојеће писмене изворе, који се односе на живот, дела и страдања светог свештеномученика Теодора, и да на основу података које нађем опишем живот, дела и страдање тога свештеномученика.

Проучивши пажљиво усмена предања и мали број писмених извора до којих се могло доћи, усудио сам се да, попут иконописаца који смерно малају дивне ликове светитеља, и ја покушам да својим речима, које су преслабе, опишем дивни духовни лик свештеномученика Теодора и његов живот и дела. Смирено га молим да ми опрости ако по слабости својој нисам могао да опишем његов живот и страдања како му доликује. Али, ко ће и којим речима описати светло које забљескује? Ко ће и како описати његове муке неописиве? Зато са страхом приступам овом задатку, молећи Духа Светог да ми подари разум и праве речи којима бих описао овог предивног српског мученика из Баната.

Као што је Господ населио небо сјајним звездама, да пројављују славу Његову и показују пут путницима и морепловцима, тако је и све српске покрајине настанио многим праведницима, исповедницима, мученицима и светитељима, да се кроз њих прослави свето име Његово, а нама грешнима да буду утеха и пример. И као што знамо имена само неких, малобројних звезда, а највећем броју не знамо, тако су нам позната имена само малог броја наших светитеља, а огроман број њих су за нас остали безимени. Господ једини зна сва имена њихова јер су уписана у књизи вечног живота!

Ко од нас смртних може набројати и именовати све свете страдалнике који су у боју или у свирепим мукама живот свој за веру православну положили и пре Косова, и на Косову, и после Косова?! Знамо ли имена свих косовских мученика, или се сви заједно кроз једног Кнеза Лазара прослављају? Да ли су нам позната имена свих 700000 светих српских

новомученика усмрћених само у току од пет година, 1941-1945. од усташких крволока? Знамо ли имена најновијих српских мученика, људи, жена и деце, које ради вере њихове и имена српског у наше време нови Агарјани и повампирени усташаи већ трећу годину зверски мрцваре и убијају у Босни и Херцеговини?

А мало је познато и то да се равни и питоми српски Банат у прошлости прославио хиљадама мученика чија имена нам нису знана. Страдали су у време заувек проклетога Синан-паше, „немилосрдног крволока”,(1) звери у људском облику, новог Ирода, мрзитеља и Христа Господа и православних хришћана. Где-год је пролазио свој пут је обележавао „набијањем Срба на колац и дерањем њихових кожа.” (2) По његовом наређењу Срби су „натицани на ченгеле, набијани на колац, живи дерани.”

У то време је у Вршцу био епископ вршачки већ поменути свештенотученик Теодор, човек благе нарави, скроман, милостив, богобојажљив, искрено побожан и православљу дубоко одан. Веома је волео свој српски род и силно патио због страдања којима су Срби у Банату били изложени. Тешко би му падало ако би видео да се животиње кољу и убијају, а колико га је тек болело када је био сведок турских зверстава које су чинили над његовим Србима. Није никада хтео окусити месо, већ је сво време проводио у посту и молитви. Своме ђакону је с тугом говорио:

Гле, Господ ће испразнити земљу и опустети је, преврнуће је и расијаће становнике њене. И биће свештеник као народ, господар као слуга, госпођа као слушкиња, продавац као купац, који даје у зајам као који узима у зајам, који узима добит као који даје. Сасвим ће се испразнити земља, и сасвим ће се опленити. Јер Господ рече ову реч. Тужиће земља и опасти; изнемоћи ће васељена и опасти; изнемоћиће главари земаљски. (3). Престаће весеље уз бубањ, нестаће граја оних који се веселе, престаће весеље уз гусле. Разбиће се пусти град, затворене ће бити све куће да нико не улази. Тужњава ће бити по улицама ... (4)

Наслућивао је да ће тешка времена постати још тежа, па се са уздахом и сузама обраћао Господу:

Смилуј се на ме, Господе; јер ме је туга, од јада изнеможе око моје, душа моја и срце моје; ишчиље у жалости живот мој, и године моје у уздисању; ослаби од муке крепост моја, и кости моје сасахнуше. Од множине непријатеља својих постадох подсмех и суседима својим, и страшило знанцима својим; који ме виде на улици, беже од мене.

Заборављен сам као мртав, нема ме у срцима; ја сам као разбијен суд. Јер слушавам грдњу од многих, од свуда страх, кад се договарају на ме, мисле ишчупати душу моју. А ја се, Господе, у Тебе уздам и велим: Ти си Бог мој. У Твојој су руци дани моји; отми ме из руку непријатеља мојих, и од оних, који ме гоне. Покажи светло лице своје слуги својој; спаси ме милошћу својом. Господе, немој ме оставити под срамотом; јер Тебе призивам. Нек се посраме безбожници, нека замукну и падну у пакао. (5)

Живот под Турцима је био неиздржљив. Узалуд су се надали Срби да ће хришћани из европских земаља притећи у помоћ. Али све док Турци нису нападали на те европске хришћанске земље, хришћани у тим земљама нису марили за српске муке. Када је стигао глас да су се у Стамболу побунили јаничари, свештеномученик Теодор се понадао да ће се Турци повући из Баната у Турску да угуше побуну. Узбуђено и са радосном стрепњом је говорио: ... Звери је мало земаља и градова, блага и робова, и на Истоку и на западним странама, и у бесу сама на себе разјапљује чељусти и кида своје месо. Можемо ли се, Господе, надати да ће звер пасти и да ћемо се извући из њених адских канџи? (6) Доста смо, Господе, у ропству и расејањима. Нека нам се сада обрекну оне речи пророка Амоса да иду дани среће када ће орач стизати жетеоца, кад ће се повратити робље и саградити пусти градови и када нас нико неће ишчупати из земље своје. (7)

У то време долазили су свештеномученику Теодору народни прваци, и неки калуђери и свештеници, и гворили му да је сада време да се Срби дигну на устанак и протерају Турке са своје земље. Уверавали су га да ће суседни хришћани притећи у помоћ и молили га да поведе народ у бој. „Тебе ће народ послушати, ти си им крепка узданица. Позови их, и доћи ће, благослови их да крену у бој, да се сломије турски јарам и отерају проклети Турци са наше земље. Дај да испунимо завет цара Лазара и свих косовских мученика!“

Свештеномученик Теодор је најпре сетно ћутао, а онда их је запитао: Да ли завет цара Лазара може да се испуни и нечим другим осим мачем? Зар са сваком разореном црквом, спаљеном кућом, покланом чељади, отетом стоком, нећемо бити даље од тог циља? Не опстасмо ли до сада само са црквом и престолом Светога Саве”. (8) Надате се у принчеве, али „боље је уздати се у Господа него ли ослањати се на човека; боље је уздати се у Господа него ли се ослањати на кнезове”. (9)

Тако је свештеномученик Теодор смиривао оне који су хтели да подигну устанак. Али стање се све више погоршавало. Охоли Турци, а

нарочито потурице су „неколицини Срба-сељака у каишевима одрали кожу с леђа”. (10) Тукли су, пребијали и убијали когагод су хтели. Пијани од вина и беса убијали су и невинне људе, жене и децу, и недужну стоку.

Опет се народни прваци и многи свештеници и калуђери окупише око свештеномученика Теодора и са доста срцбе му говораху: Откад, по повратку са ратишта, турска војска логорује у Панчеву, такву тугу не виде Банат. Пљачкаху до голе коже и на снег извођаху наге људе и у обести паљаху куће и клаху стоку. На крају сташе нам дерати кожу с леђа, а да ништа не учинисмо. Помамише се и Турци из касаба. У пљачки су грђи од Турака. Узимају све до последњег зрна жита а да ништа не учинисмо. (11)

Зар теби, владико, није баш нимало стало до твог народа?! Овај живот је тежи него смрт! Поведи нас, да или слободу стекнемо или да нас смрт од патњи ослободи!

Тешко је свештеномученику било слушати ове жалбе и прекоре, али се бојао да подизањем устанка може народ одвести још у већу беду и страдање. Молио је народне прваке да се стрпе, да сачекају док им суседни хришћански народи не обећају да ће им притећи у помоћ ако дигну устанак. Слао је он своје веснике и у Валахију, и у Молдавију, и у Уграску, и у Аустрију, тражио од њих војну и материјалну помоћ у случају подизања устанка, али нико му се на молбе није одазвао. У тузи својој обраћао се Господу: „Колико можемо претрпети, Господе? И ја, који знам да је освета Твоја, хтео бих, што сам беспомоћнији, да устанемо на Турке. Савладавам се. Не бих да окрвавимо наше руке.” (12)

Не само народни прваци и народ, већ и многи калуђери и свештеници су отворено и одлучно захтевали да се почне са устанком. Али нико то није хтео да почне без одобрења њиховог духовног пастира и народног вође, свештеномученика Теодора. Зато су га молили и преклињали да се стави на чело устанка. Он је од њих тражио да му дају времена да се добро промисли пре него што се одлучи. Није се плашио за себе самог, али је страховао шта ће бити са народом ако устанак не успе.

Дан пре него што је донео одлуку, у касну вечер, дуго се молио на коленима, молећи Господа да му укаже пут којим ће поћи. Сатима је био на коленима и зној га је свега облио, а онда је био као у заносу. Тада виде, да ли у сну, или будан у визији, велико поље прекривено поломљеним оружјем и лешевима. А онда зачу глас који му рече: „Бојиш ли се смрти, Теодоре? Зар не знаш да је ропски живот гори од смрти? Турци ти светиње изругавају, народ муче и убијају, а ти седиш скрштених руку.

Докле? Видиш, ми се смрти нисмо бојали, већ смо за веру своју и крст часни животе на Косову положили. Изгубили смо земаљско царство, али се у небеском радујемо. Поведи народ свој, освети жртву нашу, испуни завет косовски.”

Када је дошао себи, владика Теодор се помоли Богу, говорећи: „Докле ће се, Боже, ругати насилник? хоће ли противник до века пркосити имену Твоме? (13) Устани, Господе, помози ми, Боже мој, јер Ти удараш по образу све непријатеље моје; разбијаш зубе безбожницима. Од Господа је спасење; нека буде на народу Твом благослов Твој”. (14)

Онда посла позив да се окупе народни прваци из разних крајева Баната, па им саопшти да се одлучио да подигну устанак и пристао да им он буде вођа. Пре него што су се разишли, благослови их и поучи:

Узмите заставе својих цркава и украсите их ликом светог Саве. Као што је крсно знамење било на заставама цара Константина, тако нека се наши барјаци вију украшени ликом светог Саве, нашег духовног оца и бранитеља. Кренимо, децо моја и браћо моја, у бој за правду и слободу. Будите храбри у боју, јер се за правду и слободу борите. Не дозволите да се озверите у боју; борите се не као неверници, већ као хришћански ратници, којима је чојство исто тако важно као и јунаштво. Авај, многи од вас ће пасти, многе од вас очи моје неће више видети ... Нека вам вечни живот буде награда за смрт. Пођимо светлим и светим путем косовских јунака и послушајмо светог Кнеза Лазара који и нама поручује: „Искупимо живот смрћу и дајмо удове наших тела непоштено на сечење за част и отачаство наше, а Бог ће се свакако смиловати на остатке наше и неће истребити до краја род и земљу нашу”. (15)

Тада их све благослови свештеномученик Теодор и посла их свакога у свој крај да окупе људе и да сви заједно ударе на Турке у одређени час. А када су ови отишли, свештеномученик Теодор паде на колена своја и завапи:

Господе над војскама, благослови ову малу српску војску и буди јој милостив. Огради их светим својим анђелима и арханђелима да им стреле и мачеви безбожника не науде. Свети ратници и мученици, Георгије, Димитрије, Теодоре Тироне, Теодоре Стратилате, и сви остали мученици за веру Христову, укрепите ове ратнике за правду и слободу, да их јарост и крвожедност безбожника не уплаши или збуну. Будите са њима, борите се с њима раме уз раме. Свети Саво, ево деца твоја духовна, род твој љубљени, устаје да избори правду и слободу. Води их, светитељу, путем победа. Моли се Господу за њих и све оне који буду пали у

бојевима, прими у Царство небеско и настани заједно са тобом и другим српским мученицима и светитељима.

Тако српски устанак у Банату поче 7.101. године од почетка света, а 1593. од рођења Господа и Бога и Спаса нашега Исуса Христа. На почетку устанка Срби су извојевали неколико победа. Заузели су многа села и градове и из њих Турке протерали. Лила се и турска и српска крв. Носећи барјаке са ликом светог Саве на њима, устаници су ишли из победе у победу. Турски војници су говорили да њих не побеђују устаници већ „каурски светац Сава“. Многи су поверовали у светог Саву, а неки се и кришом покрестили.

Почетком јуна 7.102 године од створења света, а 1594. од рођења Господа и Бога и Спаса нашега Исуса Христа, зби се велики бој између турске војске и српских устаника из Баната. Срби су жестоко нападали, а Турци се очајнички бранили. Страшан је био звек оружја, а још страшнији крици рањених. Бог и свети Сава помогоше српским устаницима те силно поразише турску војску. Од 11.000 турских војника једва се спасло само 1.000, „а међу погинулим Турцима био је и Софи Синан-паша и још тројица бегова“. (16)

До свештеномученик Теодора стизале су у Вршац *[вести о]* победи српских устаника. Он се радовао и Господу захваљивао, али је онима који су се сувише радовали говорио:

Још не верујем да побеђујемо највећу силу на свету, али се надам да дође час када сам Господ изравњава рачуне. Јер, речено је: „Устаће Бог, и расуће се непријатељи Његови ... Ти ћеш их разгнати као дим што се разгони, као што се восак топи од огња ...”

Ипак, обеспокојава ме опијеност народа и народних вођа. Мисле да смо већ победили ако смо протерали своје спахије и заузели турске паланке у околини. Ја им нисам војни вођа, нити бих то био, а правог војног вођу и немају. Сваки атар ратује прво за себе, и тек онда кад запрети велика опасност окупљају се да заједно дочекују непријатеља, и опет, и ту, свако бије свој бој. (17)

Жалостило га је што су и Срби постајали све свирепији у боју. Знао је да тако увек бива; рат потискује човека у човеку и распламсавају се најгоре страсти у њему. Својом руком је записао на једној црквеној књизи: „Узесмо Бечкерек. Не помогоше моји савети да се поштеде Турци. Черечили смо их за њихова свирепствовања зимус. Бојим се да нас Бог не остави.“ (18)

Уистину, није било лако српским устаницима да се уздрже од освете. Сећали су се својих попаљених кућа, поклане стоке, својих рођака и пријатеља на колац набијаних, живих драних. Привиђале су им се њихове цркве и светиње од Турака поругане и уништене. Борили су се као лавови и живи се нису предавали, јер су знали шта их чека ако се предају. Слушали су о онима које су Турци заробили, како су их мрцварили, тако да су у највећим мукама умирали. Зато су радије умирали у боју, смрћу ратника и јунака.

Бојазан свештеномученика Теодора да се Господ може окренути од Срба, као да се испунила. Турци су довели силна појачања и ратна срећа се у њихову корист окренула. „Турска војска која је бројала 30.000 војника, сукобила се 10. јула 1594. године са српским устаницима у близини Бечкерека. Од устаника, којих је било 4.300, спасло се једва око 300. (19). Остатке српских чета Турци су убрзо после тога уништили у бици код Темишвара“. (20)

Свештеномученик Теодор, чувши за страшни пораз Срба и сам је пожелео да умре. Обузела га је туга за изгинулима и страх за преживелима. На унутрашњој корици јеванђеља у Саборној цркви, записује:

Нико више не зна да ли ће дочекати сутрашњи дан. Нико више не зна када ће Турци напасти његов град или село. Одбране више нема. Мртви стражари код Бечкерека, нашег новог Косова. (21)

Од једног преживелог устаника, који се некако рањен докопао Вршца, владика Теодор је сазнао како се одвијао бој код Бечкерека:

Две паше, темишварски и будимски, вргоше на нас тридесет хиљада – три пут већу војску него ли онда када изгибоше на истом месту код Бечкерека. Не могасмо скупити и довољну војску за битку и чувати градове и села. Бејаше нас тек нешто више од четири хиљаде, с нешто Мађара и Румуна. Остали остадоше у својим атарима да их Турци и ту не изненаде.

Господ хтеде да се уистину понови Косово. У првом судару Турци одступише, и учини нам се да побеђујемо. Кажу да је то била турска варка, не би ли нас опколили. Али варке не бијаше. Узбисмо их, као и досад, док нас још држаше полет. Тада Мађари кренуше у страну да заобиђу Турке и нападну их с леђа. Помислисмо да беже и да нас, као на Косову, сустиже издаја. Снага нам малакса, и мало ко жив остаде. (22)

На крају овог сведочанства очевидца српског пораза код Бечкерека, који је свештеномученик Теодор записао на крају руком исписаног Осмогласника из 13. века, свештеномученик је дописао: „А мени, грешном, Господ не даде да погинем као цар Лазар на Косову, и окајем грехе своје. Остави ме на најгрђим мукама: гледаћу како се затире мој народ да му ни трага неће бити.” (23)

„Средином јула 1594. године Банат је у потпуности био у турским рукама”. (24) Тада насташе страшни дани за Србе у Банату. Разјарени Синан-паша, који је због победа устаника на почетку устанка изгубио свој положај, одређен је од Стамбола да изврши казну над Србима. Наредио је турским војницима да немилосрдно кажњавају по селима и градовима. Разјарени турски војници, а нарочито потурице, пуни беса и жеље за осветом, нису штедели никога. Устанике које су ухватили изложили су најгрознијим мукама, а свирепо су клали и убијали и невине, оне који нису узели учешћа у устанку. Чак ни децу и жене нису штедели. Срећан је био онај кога су брзо убијали, али мало је таквих било. Највећи број људи су умирали у најстрашнијим мукама, набијани на колац, черечени на ченгелима, живи драни и на ражањ печени. Јаук и писка мученика се до неба уздизали. Опустеше села, а гробља се умножише и препунише. Тела многих побијених осташе несахрањена, па се птице грабљивице и дивље звери меса њиховог наједоше и погојише. Дим из попаљених кућа се вио и светлост сунца замрачио. Изгледало је као да је смак света отпочео.

А не би доста проклетоме Синан-паши, звери разјареној, да само живе Србе убија, да им куће и цркве пали и руши. Сећајући се да су српски устаници на својим барјацима носили лик светог Саве, и знајући да је тај светитељ извор наде, чувар вере, светли путоказ Срба кроз векове, одлучи да мошти светитеља уништи, не били тако и његову успомену међу Србима избрисао. Зато нареди да се мошти светог Саве донесу из Милешеве у Београд, и ту их спали на Врачару на дан 27. априла 1595. године, а пепео изгорелих моштију развеја на све четири стране. Надао се да ће тако заувек обесхрабрити Србе те се неће више дизати на устанак. Грдно се преварио, али су Срби који су били сведоци спаљивања моштију светог Саве били утучени и, заиста, многи од њих би радије поднели да су Турци њих спалили него мошти светог Саве.

Кржави турски пир није престајо. Свуда беше велика жалост и беда. Запустеше многа села и градови, замукнуше црквена звона, разорене бише многе цркве и манастири, јаук и нарицање заменише некадање

песме, зави се у црно цео српски Банат. У страху од турске одмазде, многи су се крили по пећинама, рововима и земуницама. Али, како се види из записа који је оставио Стефан, ђакон владике Теодора, који му је свештеномученик Теодор издиктирао, од Турака се нису могли ни у земљу сакрити: Бежимо у збегове. Пронађу нас и тамо кољу што смо изашли из села. Нађу ли нас у селима, живе нас спаљују што смо остали на огњиштима. Нити има куће коју не запалише, нити има цркве коју не порушише. Само ће звери овде живети ... (25)

Велики број Срба из Вршца и целог Баната су покушали да се спасу од јарости турске бекством у Ердељ, јер преживелима није било опстанка у Банату, а нарочито онима који су узели учешћа у устанку. На молбу и преклињање народа, и свештеномученик Теодор се одлучио, иако врло нерадо, да се склони у Ердељ. Тешко му је било и са сузама у очима је говорио: „Да ли за мене има икаквог спаса кад ће ми душа, далеко од мога Вршца, моје цркве и моје пастве бити као у аду. Зашто ми, Господе, ниси дао да се са онима који су живот у боју положили преселим у Царство твоје?“ Из Вршца је свештеномученик Теодор, владика Вршачки кренуо са многим преживелим Србима за Ердељ. Тамошњи кнез Батори му одреди да се настани у Темишу, где је била велика група избеглих Срба, и дозволи му да заснује српску епархију, са седиштем у Темишу.

У Темишу је свештеномученик Теодор окупљао избегле Србе, храбрио и тешио оне који су туговали за својим побијеним рођацима, за попаљеним кућама и за својом родном земљом. Саветовао их је да чувају своју веру, свој језик и своју народност, и уверавао их је да ће се Господ једног дана смиловати и на њих, јадне избеглице, и на цео српски род. Говорио им је о праведном Јову и његовим страдањима. Не бојте се, браћо моја, док на правди страдате. И не клоните духом, и не ропћите на Бога. Нека међу вама нема размирица. Помажите једни другима. Богу се непрестано молите, јер сва нам је нада у Њега. Чувајте образ и поштење, будите примерни грађану ове земље која нам је дала уточиште. Нека домородци, гледајући ваш частан и поштен живот, па да мисле и говоре лепо о Србима уопште. Греха се чувајте, јер грех нас од Бога раставља, а ми без Бога ништа не можемо. Господ нека вас чува и благослови.

Основане су многе српске парохије и избегли народ се окупљао око своје цркве. Владика Теодор је умешно водио Цркву, завео ред, старао се да се сва типиком прописана богослужења редовно врше.

До Турака у Вршцу је доспео глас да је владика Теодор успео да се склони у Темиш. Неко им је рекао и то да поново организује устанак и да

ће ускоро на њих ударити. Они су од кнеза Баторија захтевали да им га преда и претили му да ће, у противном, напасти његову земљу. Он се на то није освртао, али нашло се неколико његових доглавника који су га наговарали да владика Теодора преда Турцима, јер су се бојали да ће Турци заиста ударити на њих зато што дају склониште владици Теодору. Пријатељи свештеномученика Теодора су молили кнеза Баторија да не предаје овог поглавара једне православне цркве Турцима који су противници хришћанства. Владици Теодору су слали поруке да се чува, чак су и именовали своје сународнике од којих треба да се чува. Свештеномученик Теодор је њима захваљивао, а Господу Богу се свесрдно молио:

Смилуј се на ме, Господе, јер сам изнемогао; исцели ме, јер су кости моје устрептале, и душа се моја врло уздрхтала. А Ти, Господе, докле ћеш? Обрати се, Господе, избави душу моју, помози ми ради милости Твоје. Јер мртви не спомињу Тебе; у гробу ко ће Те славити? Изнемогох уздишући; сваку ноћ квасим одар свој, сузама својим натапам постељу своју. Усахну од жалости око моје, постаре се од множине непријатеља мојих. (26)

Од ретких појединаца којима је успевало да се спасу и пребегну у Темиш, свештеномученик Теодор је слушао страшне приче о зверствима која су Турци вршили над Србима који су остали у Банату. Туговао је и често себе кривио за патње које је народ подносио. Тешио се надом и вером у Бога, говорећи: „Господ ће дати силу народу својему, Господ ће благословити народ свој миром”. (27)

Поједини избегли Срби, чувши за страдање њихових рођака и пријатеља који су остали у Банату, бунтовали су, па чак и на Бога роптали. Владика Теодор их је и тешио и молио да не ропћу на Бога који им је једина нада и утеха. Говорио им је: „Дајте Господу, синови Божији, дајте Господу славу и част. Дајте Господу славу имена Његова. Поклоните се Господу у светој красоти.” (28)

Храбрио је све избегле Србе да истрају у вери својој и у верности Господу и Спасу нашем Исусу Христу. Обраћао им се често и говорио:

Ко ће нас раставити од љубави Божије? Невоље ли или туга? или гоњења? или глад? или голотиња? или страх? или мач? као што је написано: за Тебе нас убијају вас дан, држе нас као овце које су за клање. (29) А народ је слушао свога владика и усрдно се молио Богу да прекине српско страдање и у Банату, и у Србији, и свуда где има Срба.

Касније, да ли наговорени од Турака или по својој личној злоби, неки Срби који су касније долазили из Вршца у Темиш, пребацивали су свештеномученику Теодору да му није стало до народа који је оставио на милост и немилост Турцима, а сам се склонио у Темиш. Њега су кривили за све патње и за смрт оних које су Турци на најгрознији начин погубили.

Свештеномученика Теодора су ове оптужбе страшно болеле, а говорио је и верном народу и онима који су га оптуживали: „Истину говорим, тако ми Христа, не лажем, то ми сведочи савест моја Духом Светим: да ми је врло жао и срце моје боли без престанка; јер бих желео да ја сам будем одлучен за браћу своју која су ми род по телу”. (30) И заиста, овај свети мученик је био спреман и вољан, ако би било могуће, да свој живот положи да би се прекратиле српске муке. Многи су га чули када је то говорио па су, изгледа, неки то и Турцима дојавили. Они су желели по сваку цену да ухвате свештеномученика Теодора. Били су уверени да ће једнога дана опет повести народ у борбу противу њих. Отуда нису имали мира док је он био међу живима.

Турци се онда досете да га на превару ухвате. Знајући колико му је тешко падало страдање народа у Банату, пошаљу они неке Србе да му кажу да му обећавају да ће престати са мучењем и убијањем Срба ако се он врати у Вршац, а и њему обећавају да му неће ништа учинити.

Свештеномученик Теодор је добро знао да су турска обећања лажна и да ће га смрт снаћи ако Турцима падне у руке. Да је бар могао бити сигуран да ће макар престати са злостављањем и убијањем Срба, не би му било жао да њега погубе. Али ни у то није могао веровати нити се у то надати. Ради тога се колебао и одлагао доношење одлуке да се врати у Вршац.

Пошто се владика Теодор није вратио у Вршац на њихов позив, Турци почеше још свирепије прогањање и убијање Срба у Банату и уништавање њихове имовине. О томе су стизали гласови до владике Теодора и задавали му јад и муке. А једне ноћи, док се усрдно молио Богу да му укаже којим путем да крене, виде чудну визију: два војника светлом обасјана приђоше му један са леве а други са десне стране. „Теодоре“, обрати му се један од њих, „ти имаш наше име, а удостојићеш се и мучеништва, као што је и нас Господ удостојио. Не бој се, придружићеш се нама и хиљадама других мученика и поделићеш са њима и нама славу коју нам је Господ доделио. Крени на пут!” Када је дошао себи, свештеномученик Теодор је одмах схватио да су му се јавили свети

мученици Теодор Тирон и Теодор Стратилат, и решио је да послуша њихов савет и да се врати у Вршац.

Следећег дана позва свештеномученик Теодор своје блиске сараднике и објави им: „Браћо моја и децо моја, одлучио сам да се вратим у Вршац и предам се Турцима јер је боље да умре један човек него народ да пропадне.“(31) „Знам да ме чекају велике невоље, а можда и смрт. Али се ни за шта не бринем, нити марим за свој живот, него да свршим течење своје с радосћу и службу коју примих од Господа Исуса: да посведочим јеванђеље благодати Божије. И ево сад знам да више нећете видети мојега лица, ви сви по којима пролазих проповедајући Царство Божије. Зато вам сведочим у данашњи дан да сам чист од крви свију. (32) Пазите дакле на себе и на све стадо у коме вас Дух свети постави владикама да пасете цркву Господа и Бога коју стече крвљу својом. Јер ја ово знам да ће по одласку моме ући међу вас тешки вуци који неће штедети стадо. И између вас самих постаће људи који ће говорити изврнуту науку да одвраћају ученике за собом. (33)

А сви око њега почеше га молити и преклињати да се не враћа у Вршац јер га тамо чека сигурна смрт. А како он остаде при својој одлуци, настаде плач и туга велика и живого га оплакиваху као да је већ мртав. Свештеномученик их је тешио, грлио и благосиљао, а онда је, сам, без пратње, кренуо на свој пут мучеништва, као јагње на заклање ... Када је стигао у Вршац и предао се Турцима, ови су се силно обрадовали. Одмах су га почели тући, пљувати, злостављати и изругавати. Можда би га турски војници којима се предао и усмртили, али њихов старешина их растера, рекавши им: „Да се нисте усудили да га тако лаком смрћу усмртите! За његова недела ми ћемо му сутра живом одерати кожу на мех!“ Задрхта срце свештеномученика Теодора када је чуо ове речи. Гледао је он некада када су Турци драли живе вукове и друге животиње. Знао је он какве су то муке када се некоме ко је жив кожа дере на мех. Али не завапи нити помоли за милост љуте Агарјане. Уместо тога обрати се топлим молитвом своје Творцу:

Господе, не дозволи да срце у мени клоне! Не дај уснама мојим да од крвника милост траже. Укрепи ме да издржим страшне муке, да би муке српског народа престале. Прими мене као жртву за све њих, опрости им грехе и заштити их од свирепих мучитеља. Дај да крвљу мојом сперем грехове и њихове и моје. Пошаљи ми анђела свога да ме крепи у мукама мојим. Свети Саво, твоје су мошти спалили и пепео на све стране расули, али те из срца Срба нису могли избрисати. Нека и мене народ српски у

Банату и свуда где их има памти по добру. Нека се и мојом смрћу прослави име Господње и света вера православна.

Идућег дана, на тргу у Вршцу, окупила се гомила турских војника. Били су ту и многи Срби које су Турци натерали да дођу и гледају муке свештеномученика Теодора, да би се заплашили и обесхрабрили, да им ни на ум не пада да дижу устанке.

Ко ће описати неописиве муке свештеномученика Теодора, епископа вршачког и банатског?! Која рука неће задрхтати описујући те муке?! Турци су поставили један подужи колац између два ракласта дрвета и о колац везали владика Теодора. Два целата су му живом гулили кожу од врата надоле. Полако су засецали кожу и одвајали је од меса. Крв мученика се сливала на земљу. Свест му се мутила од бола, али Турци су га повремено поливали хладном водом тако да остане при свести, да се страшније мучи. Турци су беснели зато што није јаукао, нити за милост молио. Видело се само како му се усне покрећу, али не на јаук и запомагање, већ на молитву. Они који су били ближе могли су чути његов шапат и чули су његову молитву коју је непрестано понављао: „Господе, Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме грешнога. Боже, очисти ме грешног и смилуј се на мене. Свети Саво, укрепи ме молитвама својим. Свети великомученици, Димитрије, Георгије, Теодоре Тироне, Теодоре Стратилату, и сви знани и незнани мученици, не остављајте ме. Свети кнеже Лазаре, и [с]ви косовски мученици, дајте ми снаге да издржим ове муке.”

Страшно је било гледати крваво месо тела са којег је кожа гуљена! Неке жене су се онесвестиле, а и многим људима се смучило. Жене Српкиње нису смеле плакати и кукати, али су се побожно крстиле и у себи молиле Господа да прекрати муке њиховог владике и мученика. И људи се се кришом молили, а многи су у себи клели турске крволоке. А када су целати одрали кожу свештеномученика Теодора као јагњету невиноме, растераше Србе и не дозволише да се тело свештеномученика достојно сахрани. Оставише га на месту мучења да га дивље звери поједу.

Но, где чуда, иако је у то време било много вукова који су силазили и у сам град, а и паса који су лутали улицама, и понекад нападали Турке, ниједна животиња не приђе телу свештеномученика. Напротив, вукови нападоше турске стражаре који су били остављени да пазе да неко не украде тело свештеномученика, а неколико њих и усмртише. И турски стражари, а и Срби који су издалека гледали у правцу где је било остављено тело свештеномученика, видеше блиставу светлост која је на

том месту лебдела. Зато сутрадан турски командант нареди да се тело свештеномученика Теодора однесе далеко од Вршца и тајно сахрани, тако да нико не зна где му је гроб.

По многим знацима народ у Вршцу и Банату је знао да је Господ прославио свога свештеномученика Теодора. Дан после његовог страшног погубљења, оба целата који су му кожу драли су полудели. Турски командант који је наредио да се кожа светитеља огули, осуо се неким ранама по целом телу и урликао је од бола као дивља звер. Срби, видећи ове знаке, и осетивши да се Турци плаше и мртвог владике Теодора, почеше се обраћати молитвама свештеномученику и многи болесници оздравише молећи се њему за оздрављење. Не знајући где је гроб светитеља, многи Срби, а нарочито жене, су долазили на место на коме је свештеномученик Теодор погубљен и оплакивали га. Турци их нису дирани јер су се бојали да ће их „каурски поп“ кога су погубили казнити ако дирају оне који су за њим туговали. Многи њихови војници, потурице који су знали српски језик, слушали су како Срби, и људи, а не само жене, наричу:

Јој, туго наша, свети наш мучениче Теодоре! Светла надо наша, како брзо зађе! Светло наше, где се сада кријеш? Епископе наш, ко ће нас сада надгледати? Предводниче наш, без тебе смо залутали. Ко ће нам сада пут показивати, ко нас у јаду и болу тешити? Ко ће нам, страдалче за веру, веру крепити? Каквим плачем да те оплачемо, и каквим речима да бол свој за тобом изречемо? Живот си за нас положио, а из ропства нас ниси избавио. Ето нас и даље Турци тлаче и убијају. Умоли, заједно са светим Савом, кнезом Лазарем и косовским мученицима, да Господ прекине муке наше. Тешко нама без тебе, мучениче наш. И Срби у Темишу, када су чули за страшне муке и смрт свештеномученика Теодора, били су утучени, а свештеници и монаси су наглас нарицали:

Зашто си нас, о владико свети, јадне и тужне саме оставио? Зашто нас, свети, ниси послушао, па да си и ти са нама остао? Зашто си нас, пастиру наш, оставио, зашто [си] престо владичански упразнио? Земаљско царство ти си напустио, у небеско се сада уселио. Од мука си се, свети, избавио, а нас робове у ропству оставио. Да ли си, мучениче, нама опростио што смо те сама на пут испратили, што нисмо муке с тобом поделили? Ко ће нас сада, свети, предводити, ко ће нас вери хришћанској учити? Ко ће нас сада у јаду крепити, ко ће нам цркве Божије светити? О, туго наша, и радости наша: туго, због тога што смо сад без тебе, радости наша што си сада скупа са светим Савом и кнезом Лазарем, с косовским

светим мученицима. Моли се, свети, заједно са њима, да нам се Господ Бог смилује, и из чељусти нас страшне агарјанске избави скоро, молитвама твојим.

Док су они овако туговали и молили се, учини им се да са небеских висина чују дивно појање анђеоског хора:

Радуј се, мучениче Христов, Теодоре; Радуј се, жртво непорочна. Радуј се, светло рода свога; Радуј се, славо и поносе Срба. Радуј се, пастве своје учитељу; Радуј се, славни српски светитељу. Радуј се, крепка стено Српства; Радуј се, болних надо чврста. Радуј се, узоре српских свештеника; Радуј се, друже светих мученика. Радуј се, настављачу пута Лазарева; Радуј се, драго чедо светог Саве. Радуј се, свештена главо Вршца и Баната; Радуј се, верни слуго Христа Бога. Радуј се, надо православља; Радуј се, тврди адаманте који разбијаш злобу агарјанску. Радуј се, дивни и прескупи суде Тројице свете и Христове Цркве; Радуј се, сјајно светло српско. Радуј се, красни цвете мучеништва; Радуј се, снаго свете вере наше. Радуј се, надо рода српског; Радуј се, свети српски мучениче. **Р**адуј се, мучениче Христов Теодоре!

+++++

Крај и Богу слава!

Списа се житије ово свештеномученика Теодора на дан Успенија Пресвете Богородице, месеца августа 15/28 [дана], 1994. [године], а исписа га грешни и недостојни д-р Матеја Матејић, протојереј-ставрофор.

Св. мученици: Вукашин Клепачки,
Милица Батајничка и Теодор еп. Вршачки.

